

موافقت نامه تسهیل تجارت

عنوان گزارش: موافقت نامه تسهیل تجارت

کمیسیون: گمرک

انتشار: امور کمیسیون های تخصصی اتاق ایران

شماره گزارش: ۰۳۱۳۲۱

پاییز ۱۴۰۳

مقدمه

برخی از برداشت ها، پیشنهادها در ارتباط با موافقتنامه تسهیل تجارت WTO دارای نواقصی است که در صورت رفع آنها به تسهیل و روان سازی امور تجاری کشور و کاهش هزینه های تجاری کمک شایانی می گردد.

بخش اول TFA شامل ۱۲ ماده می باشد که تقریباً ۴۰ اقدام تسهیل (Facilitative Measures) را در بر می گیرد. بدیهی است در صورت وجود برداشت و استنباط نادرست از مفاهیم کلیدی مذکور در موافقت نامه مثل مدیریت هماهنگ مرزی (CBM)، پنجره واحد (SW)، حسابرسی پس از ترخیص (PCN)، زمان سنجی ترخیص کالا (TRS)، فعالان مجاز اقتصادی (AED)، مدیریت خط (RM)، پردازش های پیش از ورود (pre-arrival processing)، استعلام های پیش از ورود (Advance Rulings)، محمولات فور (Expedited shipments)، بازرسی های پیش از حمل (PSI)، استانداردهای بین المللی و اقدامات مرتبط با آنها (International Standards)، نتیجه گیری نادرست را به دنبال خواهد داشت.

مهم ترین نقطه نظرات کمیسیون گمرک

۱- اقدامات مذکور در بخش اول موافقت نامه تسهیل تجارت، کلیه نهادها و سازمان های دخیل در امر تجارت خارجی کشورها را در بر می گیرد که تکالیف مهمی برای آنها در نظر گرفته شده که در بندهای ذیل مواد اول تا دوازدهم گنجانده شده اند. بعنوان مثال در ارتباط با ماده اول TFA مبنی بر انتشار و دسترسی به اطلاعات ۴ اقدام زیرپیش بینی شده است:

۱- انتشار اطلاعات

۲- انتشار اطلاعات از طریق اینترنت

۳- ایجاد مراکز پاسخگویی به سوالات و استعلامات

۴- ابلاغ اقدامات بعمل آمده به کمیته تسهیل تجارت مستقر در WTO

اقدامات پیشگفت علاوه بر گمرکات کشورها سایر نهادها و سازمان های متولی تجارت خارجی کشورها مانند وزارتخانه های بازرگانی، صنایع، معادن، امور خارجه، امور اقتصادی و دارایی، فناوری اطلاعات و ارتباطات، بهداشت، راه و ترابری، سازمان های مالیاتی، بانکها و... و حتی اتاق های بازرگانی را به عنوان نماینده بخش خصوصی کشورها شامل می شود. انجام و اعمال اقدامات مذکور در زیر گروه هر یک از مواد TFA اجباری می باشد و کشورهای عضو TFA در گزینش و اعمال آنها حق انتخاب ندارند. بنابراین لازمست که در هر یک از کشورها نهاد یا مرجعی نظارتی، مسئولیت پیگیری بر اقدامات تعیین شده را بر عهده داشته باشد.

مرجع نظارتی مزبور در بند دوم ماده TFA23 تحت عنوان "کمیته ملی تسهیل تجارت" معرفی شده است.

به عبارت دیگر، بدون وجود کمیته ملی تسهیل تجارت حصول اطمینان از اعمال اقدامات و تکالیف تعیین شده در بخش اول موافقت نامه عملاً غیر ممکن خواهد بود. بنابراین، کشورهای عضو پیش از انجام هر کاری باید نسبت به تشکیل کمیته ملی تسهیل تجارت اقدام و اعضای آن را تعیین کنند.

نکته مهمی که در تدوین گزارش مرکز پژوهش ها به چشم می خورد عدم بذل توجه کافی به تشکیل کمیته ملی تسهیل تجارت، انتخاب اعضای آن، تدوین شرح وظایف، چارت سازمانی و غیره برای کمیته پیشگفت میباشد. انتظار می رفت که بخش اعظمی از گزارش مرکز پژوهش ها به تشکیل این مرجع نظارتی و نقش آن در اقتصاد کشورها اختصاص یابد که متأسفانه چنین نشده است.

شایان ذکر است که در کشورمان، نهادهای زیادی تحت عنوان شورا، ستاد کمیسیون و غیره وجود دارند که تقریباً تمامی آنها در حوزه خاصی از امور اجرایی فعالیت دارند و نقش نظارتی آنها بسیار محدود بوده و یا اینکه نقش نظارتی برای آنها در نظر گرفته نشده است. بعنوان مثال، کمیته دائمی مقررات صادرات و واردات موضوع ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات، پیشنهاد شده در گزارش مرکز پژوهش ها، مسئولیت تهیه پیش نویس لوایح قانونی، مصوبات هیات، شورای اقتصاد کمیسیون اقتصاد هیات دولت را بر عهده دارد و فاقد نقش نظارتی است.

بنابراین، واگذاری مسئولیت تسهیل تجارت کشور مستلزم پیش بینی مسئولیت ها و اختیارات قانونی بیشتر، افزایش تعداد اعضا، تدوین شرح وظایف قانونی بیشتر و... می باشد که در حال حاضر در نظر گرفتن آن برای چنین امری مناسب نیست. ۲- انتظار می رفت که بخش مهمی از گزارش آن مرکز به ترانزیت بین المللی موضوع ماده 11 TFA (با عنوان آزادی ترانزیت) اختصاص می یافت.

علیرغم ویژگی های جغرافیایی و ژئوپولتیکی منحصر بفرد ایران و دسترسی آن به آبهای آزاد و قرار گرفتن آن بین قاره های آسیا و اروپا و نقش بی بدیل آن به عنوان شاهراه مواصلاتی کریدورهای شمال به جنوب و غرب به شرق و بالعکس، وجود کشورهای متعدد محصور در خشکی در همسایگی ایران، متأسفانه سهم کشورمان از درآمدهای ترانزیتی در مقایسه با کشور ترکیه، با مساحتی کمتر و موقعیت استراتژیک پایین تر، ناچیز می باشد. وجود قوانین و مقررات بسیار قدیمی و سخت گیرانه در حوزه ترانزیت بویژه در قانون امور گمرکی و عدم همکاری با سازمان های ذیربط را می توان از دلایل این عقب ماندگی دانست.

برخی از موارد قوانین و مقررات TFA در زمینه ترانزیت بین المللی مانند عدم اعمال ارزیابی انطباقی برای محمولات ترانزیتی بجز در موارد خاص، عدم دریافت عوارض ترانزیتی از این محمولات با قوانین و مقررات ملی ایران در تضاد آشکار قرار دارند.

هدف از اقدامات مربوط به ترانزیت بین المللی همچون تعیین هماهنگ کننده ملی ترانزیت، ختم سریع عملیات ترانزیتی، آزاد سازی تضامین دریافتی از محمولات ترانزیتی، ایجاد زیر ساخت های فیزیکی جداگانه برای محمولات عبوری و غیره در جهت ارائه خدمات تسهیلاتی و افزایش کیفیت خدمات ارائه شده توسط گمرک و سایر نهادهای ذیربط به فعالان حوزه ترانزیت می باشد و این امر در قانون امور گمرکی و آیین نامه اجرایی آن کمتر مورد توجه قرار گرفته و یا به کلی نادیده گرفته شده است.

۳- انتظار بر این بود که در گزارش مرکز پژوهش‌ها توجهات زیادی به موضوع مدیریت هماهنگ مرزی (CBM) مبذول داشته می شد.

یکی از مشکلات اصلی کشور در امر تجارت خارجی به عدم همکاری سازمان های متولی تجارت خارجی با یکدیگر مربوط می شود. اهداف متفاوت سازمانهای متولی تجارت خارجی و عملکرد جزیره ای آنها مشکلات فراوانی را برای جامعه تجاری و نهایتاً اقتصاد کشور ایجاد نموده است.

ضمناً، همکاری های مرزی با کشورهای همسایه نیز در سطح مطلوبی قرار ندارند. نبود ساختارهای فیزیکی مناسب مانند پایانه ها، اسکله ها، انبارها و مسیرهای مناسب برای عبور کالاهای ترانزیتی از مهم ترین دلایل این امر بشمار می روند.

۴- بخش مهمی از گزارش مرکز پژوهش‌ها به استعلام پیش از ورود موضوع ماده 3 TFA اختصاص داده شده است. بطور کلی، استعلام های پیش از ورود در خصوص موارد ذیل اعمال می شوند.

۱- طبقه بندی تعرفه ای کالاها

۲- تعیین مبدا کالاها (موافقت نامه های ترجیحی)

۳- معافیت کالاهای وارده از پرداخت حقوق ورودی

۴- روش ها یا ضوابط تعیین ارزش گمرکی کالاها

بعنوان نمونه ماده ۴۳ قانون امور گمرکی ایران صرفاً در خصوص استعلام تعرفه کالاها می باشد. لازم به ذکر است که در زمینه ارزش کالاها سازمان جهانی تجارت (WTO) موافقت نامه تعیین ارزش را تدوین نموده که هسته مرکزی آن بر پایه ارزش معاملاتی Transaction value یا قیمت پرداخت شده یا قابل پرداخت شده است. هر گونه پیش فرض در خصوص تعیین ارزش گمرکی کالاها توسط گمرکات کشورها ممنوع و غیر مجاز بوده و با اصل ارزش معاملاتی در تضاد آشکار قرار دارد. موافقت نامه تعیین ارزش WTO دارای سازو کار و اصول خاصی برای رسیدگی به ارزش کالاها است که ستون اصلی بر مبنای ارزش معاملاتی استوار گشته است.

به سخن بهتر، خریدار و فروشنده بر مبنای شرایط توافق شده یا قرارداد فروش اقدام به خرید و فروش کالاها می کنند و قیمت واقعی که بر اساس آن وجوه مربوطه توسط خریدار به فروشنده پرداخت شده باید مبنای تعیین حقوق گمرکی قرار گیرد. بنابراین، گمرکات نمی توانند بدون توجه به شرایط خرید و حمل کالا از پیش قیمت هایی را برای کالاهای وارداتی تعیین نمایند و بدون توجه به اصل ارزش معاملاتی سازوکاری را برای استعلام ارزش ایجاد کنند.

اصولاً، ارزش های از پیش تعیین شده مورد تایید سازمانهای WTO و WCO نمی باشد. بعبارت دیگر گمرکات صرفاً می توانند بانک اطلاعاتی ارزش خود را ارتقا دهند تا در صورت رد ارزش اظهاری برای تعیین ارزش کالاها از آن استفاده نمایند.

از اینرو، راهکار استعلام ارزش کالاها پیش از ورود آنها به کشور که در گزارش مرکز پژوهش‌ها تاکیدات زیادی بر روی آن شده نه تنها با موافقت نامه تعیین ارزش در تضاد است، بلکه با ماده ۱۱ آیین نامه اجرایی قانون امور گمرکی نیز همخوانی

نداشته و مغایرت دارد. ارائه توضیحات بیشتر در این زمینه مستلزم زمان و فرصت کافی می باشد که در این گزارش نمی گنجد.

موافقت نامه تسهیل تجارت یا Trade Facilitation Agreement

در حال حاضر مهم ترین موافقت نامه سازمان جهانی تجارت بشمار میرود وهدف اصلی آن کاهش هزینه های تجاری فعالان اقتصادی بویژه هزینه های مرتبط با ترخیص کالاها از گمرک می باشد.

بیش از ۹۰ درصد موضوعات این موافقت نامه به مسائل و موضوعات گمرکی و سازمانهای همجوار با گمرک مربوط می شود. گمرکات کشورهای عضو سازمان جهانی تجارت یا WTO بایداز اصول، استانداردها و اقدامات این موافقت نامه برای انجام تشریفات گمرکی خود پیروی نمایند. بعبارت دیگر می توان گفت که سازمان جهانی تجارت نقشه راه گمرکات را از طریق این موافقت نامه ترسیم نموده است.

اجرای اقدامات مذکور دراین موافقت نامه بهبود شرایط کسب و کار و کاهش هزینه های تجاری کمک شایانی می نماید. طبق تحقیقات بعمل آمده هر روز تاخیر در ترخیص کالاها از گمرک یک درصد قیمت تمام شده کالاهای وارداتی را افزایش می دهد.

بنابراین، همکاری گمرک با سازمان های متولی تجارت فرامرزی و استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در کاهش هزینه های تجاری کاملاً تاثیر گذار بوده و عدم همکاری بین سازمان های مزبور و عدم کاربرد فناوری های نوین منجر به افزایش هزینه های کسب و کار خواهد شد.

آگاهی از قوانین و مقررات آن مطالبات جامعه تجاری را از گمرک افزایش می دهد. استانداردهای موافقت نامه تسهیل تجارت یا TFA بر مفاهیم کلیدی همچون:

پنجره واحد یا Single Window

مدیریت هماهنگ مرزی یا Coordinated Border Management

زمان سنجی ترخیص کالاها یا Time Release Study

فعالان مجاز اقتصادی یا Authorized Economic Operators

حسابرسی پس از ترخیص یا Post Clearance Audit

مدیریت خطر یا Risk Management

و پردازش های پیش از ورود کالاها یا Pre-arrival processing استوار شده است که تشریح آنها بصورت مختصر پیش از توضیح مواد موافقت نامه تسهیل تجارت الزامی است.

این موافقت نامه دارای ۲۴ ماده است که صرفاً چند مواد اول تا دوازدهم و بخش دوم ماده ۲۳ آن در خصوص تشکیل کمیته ملی تسهیل تجارت تشریح خواهند شد. ضمناً، اصول این موافقت نامه در راستای فرمایشات مقام معظم رهبری در خصوص اقتصاد مقاومتی می باشد.

چارچوب اصلی موافقت نامه تجارت ترجیحی با اتحادیه اقتصادی اوراسیا نیز از موافقت نامه تسهیل تجارت اقتباس و کپی برداری شده است. بنابراین، آگاهی از مفاد این موافقت نامه بر سیاست گذاران و مسئولین اقتصادی کشور و جامعه تجاری و گمرکی الزامی می باشد.